

РЭАЛІЗАЦЫЯ МІЖПРАДМЕТНЫХ СУВЯЗЕЙ НА ЎРОКАХ ЛІТАРАТУРНАГА ЧЫТАННЯ Ў ПАЧАТКОВАЙ ШКОЛЕ

Васілеўская А.С., Шугаеў А.М.

УА “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”,

Мінск

Асноўная задача школы – даць вучню сістэму ведаў, аснова якой закладваецца ў першыя гады навучання. Гэтая сістэма грунтуецца не толькі на добрым веданні розных прадметаў, а ў першую чаргу на ўменні бачыць іх ва ўзаемасувязі. Адсюль вынікае адно важных патрабаванняў да сучаснага адукацыйнага працэсу – рэалізацыя міжпрадметных сувязей у выкладанні розных дысцыплін. Менавіта “міжпрадметныя сувязі дапамагаюць настаўніку прывесці ў сістэму ведаў, атрыманых пры вывучэнні розных дысцыплін, стварыць больш шырокія перспектывы ў гады навучання для іх прымянення на практыцы” [2, с. 6]. Гэта адзначаў і К.М. Міцкевіч у сваёй “Методыцы роднае мовы”: “Ні адзін прадмет працоўнай школы не можа выступаць асобна – ён павінен уплятацца ў жывую тканку школьнай работы...” [2, с. 7].

Міжпрадметныя сувязі – гэта ўзаемадзеянне паміж зместам асобных вучэбных прадметаў, дзякуючы чаму дасгаецца ўнутранае адзінства адукацыйных праграм. Яны могуць быць сінхроннымі і асінхроннымі [2, с. 7]: пры сінхронных сувязях матэрыял па двух дысцыплінах вывучаецца адначасова, асінхронныя сувязі накіраваны або на паўтарэнне, або на перспектыўнае навучанне.

Настаўнік пачатковых класаў павінен быць падрыхтаваны да таго, каб бачыць і рэалізоўваць міжпрадметныя сувязі паміж рознымі дысцыплінамі, асабліва на ўроках мовы і чытання. Як правіла, у падручніках па гэтых прадметах міжпрадметныя сувязі канкрэтна не выдзелены, не акрэслены формы іх рэалізацыі, але яны існуюць патэнцыяльна.

Так, у падручніку па літаратурным чытанні для 3 класа ўстаноў адукацыі з рускай мовай навучання прадугледжаны для вывучэння раздзел “З крыніц народных...”, які складаюць беларускія народныя песні і казкі, байкі і легенды [2, с. 5]. Гэтыя творы цесна звязаны з гісторыяй і культурай народа, таму вывучаць іх як самастойныя літаратурныя творы не зусім правільна. Асабліва выразна неабходнасць у рэалізацыі міжпрадметных сувязей выяўляецца пры вывучэнні народных песень.

Знаёмства з творамі раздзела пачынаецца з легенды “Адкуль песня беларуская”. У пытанні, якія прапануюцца пасля тэксту легенды, мы раім дадаць яшчэ адно: “Як вы разумееце выраз *зямля наша спявае?*” Пошук адказу на яго дапаможа перайсці да вывучэння жанрава і тэматычна разнастайных твораў – восеньскіх, зімовых, масленічных, вясновых, летніх і жніўных песень. Для іх аналізу неабходны зварот да фальклору, этнаграфіі і музыкі.

Прапанаваныя песні трэба разглядаць толькі ў сістэме вераванняў беларусаў з улікам спецыфікі каляндарна-абрадавых рытуалаў: “Яны ўяўляюць сабой пэўную квінтэсенцыю яго [чалавека] светапогляду на існасць жыцця, прыроду, сусвет, адлюстроўваюць культурны ўзровень быту як нашых продкаў, так і сённяшніх пакаленняў, даносяць да нас пэўную сістэму чалавекаахоўваючых устаноў, медытацый і перасцярог, накіроўваюць на захаванне і прадаўжэнне чалавечага роду...” [4, с. 12]. Можна вылучыць дзве асноўныя асаблівасці гэтых абрадаў.

Па-першае, нашы продкі ўспрымалі прыроду як жывую істоту, што абумоўлівае, напрыклад, дыялагічны характар песень “Восень мая, восень...”, “А ты, вясна, ты красна”, “Купальская песня”, “Жніўная”. Вельмі каштоўным, на наш погляд, было б заданне апісаць, як выглядаюць гэтыя персаніфікаваныя істоты, восень, вясна, Купалінка.

Другая асаблівасць народных каляндарных песень – гэта іх дзейсны характар. “Чалавек не жадаў быць толькі пасіўным назіральнікам і чакаць прыходу вясенняга цяпла і пачатку земляробчых работ” [4, с. 13], таму песні насычаны просьбамі, пажаданнямі, зваротамі да прыродных сіл. Было б вельмі

карысна пры вывучэнні песеннага фальклору акцэнтаваць увагу на тое, якія просьбы змешчаны ў калядных і вясновых песнях, падумаць, чым абумоўлены такія просьбы, да каго і чаму яны звернуты.

Вывучэнне песень немагчыма без сувязі з музыкай, бо песня – гэта арганічнае спалучэнне мелодыі і верша. На жаль, рэалізацыя міжпрадметных сувязей паміж літаратурай і музыкай у падручніку прадстаўлена толькі двума пытаннямі: *З якім настроем варта спяваць гэтыя песні? (пры вывучэнні калядак)* [1, с. 8], *Ці ведаеце вы мелодыю да песні “Купалінка”? Якая яна (сумная, вясёлая, напеўная)?* [с. 11]. Цяжка чакаць ад сучаснага школьніка адказаў на гэтыя пытанні. Таму, на наш погляд, народныя песні трэба абавязкова слухаць, бо гэта “не проста песні, якія спяваюцца на Каляды, вясной, на Купалле, у жніво, а “сам голас” каляды, вясны, купалы, жніва” [3, с. 346]. І калі вучні не пачуць гэты голас, яны не пачуюць і не зразумеюць песню. Менавіта музыка дапамагае адчуць характар і настрой песні: у жніўных песнях пераважаюць мінорныя лады, калядныя шчадроўкі мажорныя па настроі, асаблівасці рытмікі і мелодыкі дапамогуць убачыць асаблівасці вершаскладання песні, значэнне ў ёй паўтораў (тыпу *20-20-20* ў калядаках) і г.д.

Такім чынам, мы бачым, што настаўнік пачатковых класаў павінен мець дастаткова грунтоўную ўніверсітэцкую адукацыю, каб убачыць і, самае галоўнае, знайсці формы рэалізацыі міжпрадметных сувязей.

Літаратура

1. Варапаева, В.С. Літаратурнае чытанне : падруч. для 3-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з рус. мовай навучання / В.С. Варапаева, Т.С. Куцанава. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2013. – 111 с.
2. Ляшук, В.Я. Міжпрадметныя сувязі ў выкладанні беларускай мовы і літаратуры / В.Я. Ляшук, Г.М. Малажай. – Мінск : Народная асвета, 1992. – 126 с.
3. Мажэйка. З.Я. Народная музыка / З.Я. Мажэйка, І.Д. Назіна // Этнаграфія Беларусі : энцыклапедыя / рэдкал.: І.П. Шамякін [і інш.]. – Мінск : БелСЭ, 1989. – С. 346-347.

4. Сысоў, У.М. 3 крыніц спрадвечных / У.М. Сысоў. – Мінск : Вышэйшая школа, 1997. – 415 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ